

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לח - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלכה ו

[ו] אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו אם היה לו בעלים¹:
כתב² המגיד, כדברי חכמים שבברייתא השנויה שם (ב"ק מ"ה

ע"א)³, ודבריו תמוהים מאד, דהתם פליגי אם גומרין דינו של שור שלא בפני השור, אבל בפני הבעלים כו"ע סברי דאין גומרין דינו של שור אלא בפני הבעלים, וכמבואר בפ"ב דסנהדרין (י"ט ע"א)⁴ גבי עובדא דעבדא דינאי מלכא קטל נפשא עמוד על רגליך

יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים בפניהם, אף שור בפניו, ור' יעקב, בשלמא בעלים בני טענה ניהו, אלא שור בר טענתא הוא" ע"כ.

פירוש: אלא הכא - בשומר ובגזלן שנחלקו בו רבי יעקב וחכמים - במאי עסקינן: כשתפש השומר או הגזלן והביאו בידים לבית הדין שיגמרו את דינו, ונמצא שהזיקו בידים, ומשום כך לדעת חכמים הרי הם חייבים בדמים ואם תאמר: אם כן למה נחלק רבי יעקב ופוסטרו הוא את השומר ואת הגזלן, ומה הוא יסוד מחלוקתם, אימא לך: בגומרין דינו של שור לסקילה שלא בפניו של השור קמפלגי חכמים ורבי יעקב, דרבנן סברי: אין גומרין דינו של שור אלא בפניו של שור, וחייב השומר לשלם, משום: דאמר ליה המפקיד לשומר: אי אהדרתיה ניהלי, הוה מעריקנא ליה לאגמא, השתא אתפשתיא לתוראי בידא דלא יכילנא לאשתעווי דינא בהדיא, [אילו היית מחזירו לי, הייתי יכול להבריחו לאגם ולא היה נאסר, ואילו אתה לא עשית כן, והתפסת את שורי בידי בית הדין שאיני יכול לריב עמם, ועל כרחי יגמרו את דינו ויאסרוהו בהנאה]. כלומר: למה התפשתו בידים לבית הדין, ונתת בידם את האפשרות לגמור את דינו ולאוסרו בהנאה. ורבי יעקב סבר: גומרין דינו של שור אפילו שלא בפניו, ולכן פטור השומר [והגזלן], ומשום דאמר ליה השומר למפקיד: סוף סוף מיגמר הוה גמרי ליה לדינא [בכל אופן יכולים הם לגמור את דינו], ואני שהתפשתיו לא הזקתיך יותר מאשר הוא ניוק מאליו, ועל ההיזק שנעשה מאליו איני חייב, שהרי אומרים באיסורי הנאה: "הרי שלך לפניך".

⁴ דתנן בסנהדרין (יח, א) דאין דנין מלך, ובגמ' להלן (יט, א) אמרו טעם בזה, וז"ל סנהדרין (יט, א) "אלא מלכי ישראל מאי טעמא לא, משום מעשה שהיה, דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא, אמר להו שמעון בן שטח לחכמים, תנו עיניכם בו ונדוננו, שלחו ליה עבדך קטל נפשא, שדריה להו שלחו ליה, תא אנת נמי להכא, והועד בבעליו אמרה תורה, יבא בעל השור ויעמוד על שורו, אתא ויתיב אמר ליה שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וגו' אמר לו לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה

¹ ז"ל הרמב"ם: [ו] אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו אם היו לו בעלים, אבל אם לא היו לו בעלים כגון שור המדבר ושור ההקדש ושור גר שמת ואין לו יורשין, אם המית הרי זה נסקל, וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים. וכן שור האשה ושור היתומים ושור האפטרופין שהמיתו נסקלין, ואין האפטרופין משלמין את הכופר שהכופר כפרה הוא והקטנים או החרשים והשוטים אינן בני חיוב כדי שיהיו צריכין כפרה: [ז] שור שהוא טרפה שהרג את הנפש, או שהיה השור של אדם טרפה אינו נסקל, שנאמר וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכיון שבעליו כמת הם חשובים ואין צריכין מיתה הרי זה פטור" עכ"ל.

² תמצית דבריו: הטעם שגומרין דינו של שור ההפקר שלא בפני בעליו, כיון שאין לו בעלים, ואין גומרין דינו של שור של אדם טרפה, כיון שבעליו כמת, וכי גרע משור שאין לו בעלים כלל, כהפקר, או משור של יתומים, שאם הרגו אין נהרגין, ואף על פי כן שורם נהרג. ומבאר רבינו, דהטעם שאין הורגים שור אלא בפני בעליו, כיון שאין להפסיד ממון לאדם אלא בפניו, כדי שיוכל לטעון טענותיו, אבל שור ההפקר, שאף אחד לא מפסיד ממון, אין צורך שיהיו בעליו עמו, דדין בעלים אינו תנאי בגמר דין, אלא רק לטובת הבעלים, וכל זה כשיש לו בעלים, ולא כשאין לו בעלים, והטעם ששור היתומים נהרג אפילו שאין היתומים יכולים לטעון, כיון שאם לא נהרוג אותו, לא יהיה איכפת להם שיזיק, כי אינם בני מצוות וחיובים, אבל טרפה הוא בעל חיובים ומצוות שלא להזיק, לפיכך אין סיבה לענוש אותו שלא כדינו, דכיון שהוא כמת, וזה כאינו בפניו לא חייבה תורה מיתה את שורו.

³ תניא בבבא קמא (מד, ב-מה, א) "שור שהמית כו' משנגמר דינו כו' החזירו שומר לבית בעליו אינו מוחזר, ר' יעקב אומר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר כו', הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמפלגי, דרבנן סברי אין גומרין דינו של שור אלא בפניו, דאמר ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא, השתא אתפשתיא לתוראי בידא דלא יכילנא לאשתעווי דינא בהדיא, ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו, דאמר ליה סוף סוף מיגמר הוה גמרי ליה לדינא, מאי טעמא דרבנן, השור

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לח - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ורחמנא פטריה מכל עונשין שבתורה, א"כ הוי שורו כשור שאין לו בעלים, וכמו שכתבו רבנן בתוס' (ב"ק דף ל"ט ע"א ד"ה ורבי יוחנן) דזה טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים בחיוב הבא מעצמו⁷, וגומרין דינו של שור בלא בעלים כשור הפקר, דרחמנא רבינה למיתה, דלא ניהוי מכשול ליגח ולהמית בני אדם. אבל שור של אדם טרפה, דבר דינין הוי, ומוכרח לציית דינא אם יזיק, ולכל מצות שבתורה, ודעתו שלמה לקדושין וגיטין ולכל מילי שבתורה, א"כ אם יתחייב שורו הוי כמו שהרג עבדו, דאין גומרין דינו של שור אלא בפני הבעלים, בזה פטרינה רחמנא לבעלים, שלא יהרגו שורו עפ"י עדים, דדומה למיתת הבעלים מיתת השור היכי דאין גומרין דינו אלא בפניו, דמה בעלים פטור על הריגתו כן פטור על הריגת שורו, ולא חייש רחמנא להא דפטרינן אותן, דאיהו בר דעת ובר מצות וציית דינא, ודאי ישמרנו שלא יגח עוד, וז"ב ופשוט⁸:

חוב מן היתומין, הוא מחשש שהניח אביהם למלוה מעות לפרעון החוב, או מחשש שיש שובר, וכל זה אינו שייך אלא בחוב שלוה אביהם, אבל בחוב שהיתומין לו, דהיינו חוב הבא מעצמן, מכל מקום אמר רבי יוחנן שאין גובין מהם מטעם שהם קטנים ואין לגמור דין שלא בפני הבעלים.

⁸ דינים העולים:

- א. אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו, והטעם בזה, כיון שהפסד הוא להם, וראוי שיבאו וידונו בפני בית דין.
- ב. לפיכך שור שאין לו בעלים שנפסדו, כגון שור הפקר שאין הפסד לבעלים, גומרין דינו אפילו שאין בעלים.
- ג. אבל בשור של קטנים, אף על פי שהקטנים נפסדו ואין ראוי לגמור דין של שור אפילו בפניהם, שקטנים הם כאילו אין בעלים לענין דין, מכל מקום, אמרה תורה שנהרגו, כיון שאין הקטנים בני מצוות ופטורים מנזקין, ואם לא נהרגו יהיה השור מכשול לאנשים.
- ד. אבל שור של אדם טריפה שחייב בכל המצוות, ובודאי ישמור על שורו, אמרה תורה שדין השור כדין הבעלים, וכמו שאין הבעלים חייבים מיתה אם הרגו, כי הם טריפה, כך שורו אינו נהרג, ואין חשש שלא ישמרנו.

כו' שהתורה אמרה יבא בעל השור ויעמוד על שורו, וכש"כ גבי שור, דממונו דבעלים טפי הוא מעבד:
אמנם סידור⁵ דברי רבינו מורה לנו דבר נכבד, דזה כביר נתקשיתאי דאיך אמרו⁶ (סנהדרין ע"ח ע"א עיין שם) שור של אדם טרפה אינו נהרג דבעי כמיתת הבעלים כך מיתת השור, אמאי גרע משור ההפקר דאין לו בעלים, או משור יתומים, דבעליו פטורים, דקטן שהמית פטור, והשור נהרג (בבא קמא מד, ב). ולזה בא רבינו וכייל לנו, דאם יש לו בעלים, אינו נהרג עד שיגמר דינו של שור בפני הבעלים, משום דבעלים איכא דמצי קאים בדינא ודינא, וקטלא דשור פסידא דידיה נינהו, לכן אין מפסידין את הבעלים אלא בפני הבעלים, משום דאיהו גברא דמרתא דדייני עליה, ולדידהו ציית, אבל שור יתומים, דאפוטרופוס אינו משלם כופר, והיתום לאו בר ציית דינא, ופטור מכל דינין שבתורה אם הזיק וכיו"ב (בבא קמא לט, א. פז, א), שאין בו דעת,

לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו" ע"כ

ומבאר רבינו דאם למדו חז"ל שבעל העבד צריך לעמוד בפני בית דין כשגומרין דינו של עבד, קל וחומר בעל השור צריך לעמוד בפני בית דין שהוא ממונו יותר מעבד.

⁵ פירוש: דהרמב"ם לא כולל בהלכה ו' שור ההפקר כו' עם שור היתומים כו', אלא מחלק ביניהם, דהחייב בשור ההפקר וההקדש כתב דהוא מפני שאין לו בעלים, והחייב בשור יתומין שאינן בני חיוב, ולאחר מכן חזר וכתב שור של טריפה שהוא כמת.

⁶ סנהדרין (עח, א) ושור של אדם טריפה שהרג פטור, מאי טעמא אמר קרא השור יסקל וגם בעליו יומת, כל היכא דקרינא ביה וגם בעליו יומת, קרינן ביה השור יסקל, וכל היכא דלא קרינן ביה וגם בעליו יומת, לא קרינן ביה השור יסקל, ופירש רש"י "וגם בעליו יומת - כלומר כמיתת בעלים (בסנהדרין ב, א) כך מיתת השור, ולהא מילתא נמי מקשינן להו דכיון דאילו קטיל מריה שלא בבית דין לא מקטיל על פי עדים כדאמרין לעיל, שורו נמי לא מקטיל. " עכ"ל.

⁷ פירוש: דאף על פי שמבואר בערכין (כב, א) דהטעם שאין נזקקין לגבות